

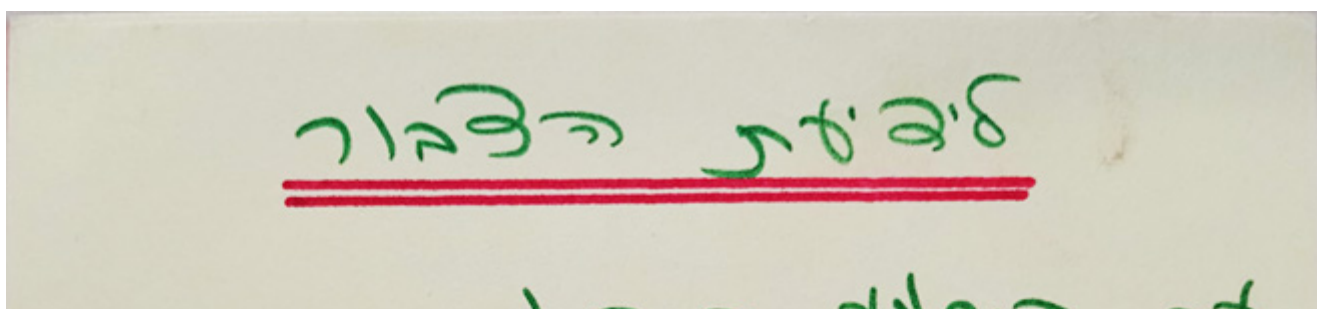
נשים בחזית העורף: מה קרה בקיבוצים כשהגברים גויסו?

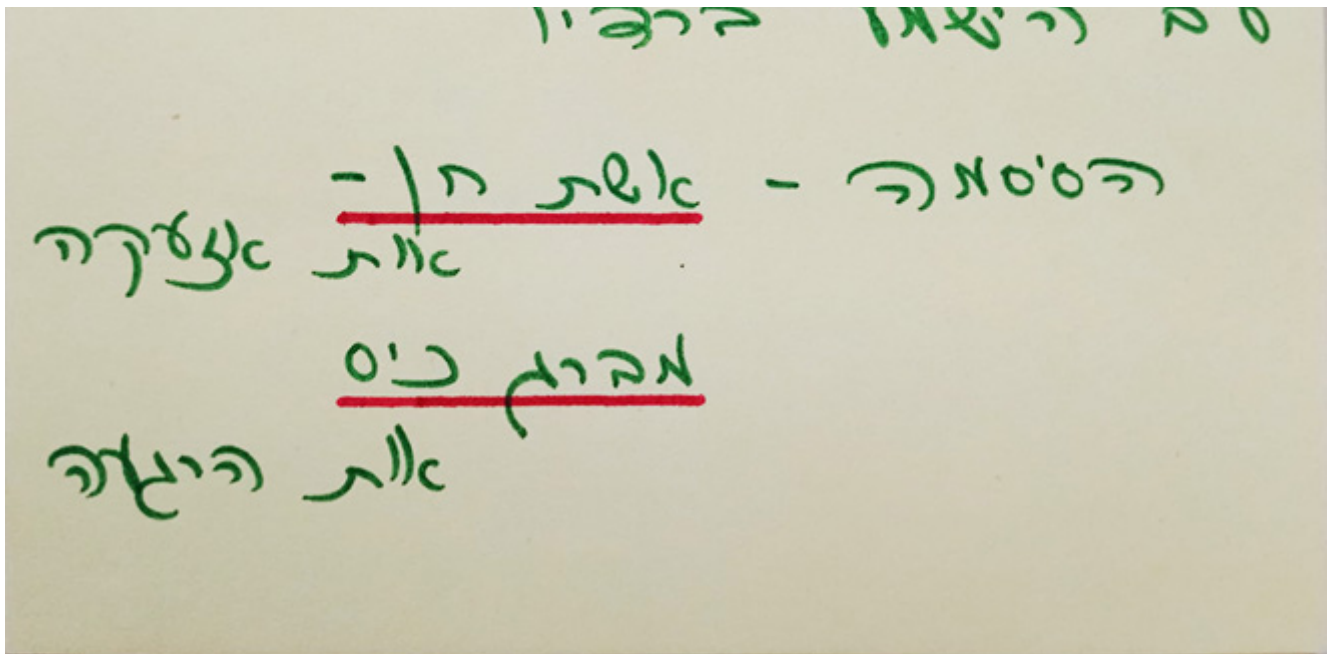
בית < אנחנו הילדים של עורף שנת 73 > נשים בחזית העורף: מה קרה בקיבוצים כשהגברים גויסו?

מה שהתחולל בקיבוץ בית אלפא עם פרוץ מלחמת יום הכיפורים הוא דוגמה אחת להתגייסותן של הנשים שנשארו מאחור לשמירה על מארג החיים העדין במדינה. הן תפקדו בנחישות ובתושייה, בתוך חוסר ודאות וחרדה גדולה: "חשבנו רק איך אנחנו שורדות את היום הבא". פרויקט מיוחד

את חודשי הסתיו של שנת 1973, רחל (רחל'ה) פלד, בת קיבוץ בית אלפא, זוכרת היטב. היא הייתה אז סטודנטית לחינוך בסמינר הקיבוצים. במקביל, עבדה בבית הילדים בקיבוץ. "באותו יום כיפור באתי לבית אלפא, ושובצתי לתורנות בגן הילדים. בשבת בבוקר הייתי באה, מקימה את הילדים, אחר כך הם היו הולכים להורים, באים לאכול וכו'. הלכתי לנוח ובסביבות השעה ארבע אחר הצהריים העירה אותי מישהי שגרה לידי. היא הייתה מאוד לחוצה. הקשבנו לרדיו ושמענו שהחלה מלחמה. אף אחד לא ידע מה קורה, זה היה מאוד לא מובן, מבהיל. בדעבד גיליתי שאז כבר גייסו חלק מהטייסים. ברדיו היו קודים לכל יחידה ולפי זה אנשים ידעו שהם צריכים להתייצב".

מודעה מלוח המודעות של קיבוץ בית אלפא בזמן מלחמת יום כיפור: "לידיעת הציבור, עם הישמע ברדיו הסיסמה - אשת חן - אות אצטקה; מברג כים - אות הרגעה", באדיבות ארכיון בית אלפא.

"כשחזרתי לתל אביב לא היו אוטובוסים, הם היו מסיימים את המסלול שלהם בשמונה בערב, כי בקושי היו נהגים ואנשים לא יצאו. הייתה שם אווירה מדכאת" מספרת רחל. גם הלימודים של רחל בוטלו. למעשה, עד חנוכה לא חזרה ללמוד. "היה לנו מורה לביולוגיה שראינו אולי 3 פעמים כל השנה".

בשל המצב, בילתה רחל את רוב זמנה בקיבוץ, שם נזקקו לה: "סבתא שלי, חייקה, עברה ניתוח בעפולה במהלך המלחמה, אז בין לבין הייתי איתה בבית החולים. כל בית החולים היה מלא בחיילים פצועים. בקיבוץ היו כמה מקלטים, שוחות שונות וגם מסדרון חדר האוכל שימש מקלט", היא מספרת.

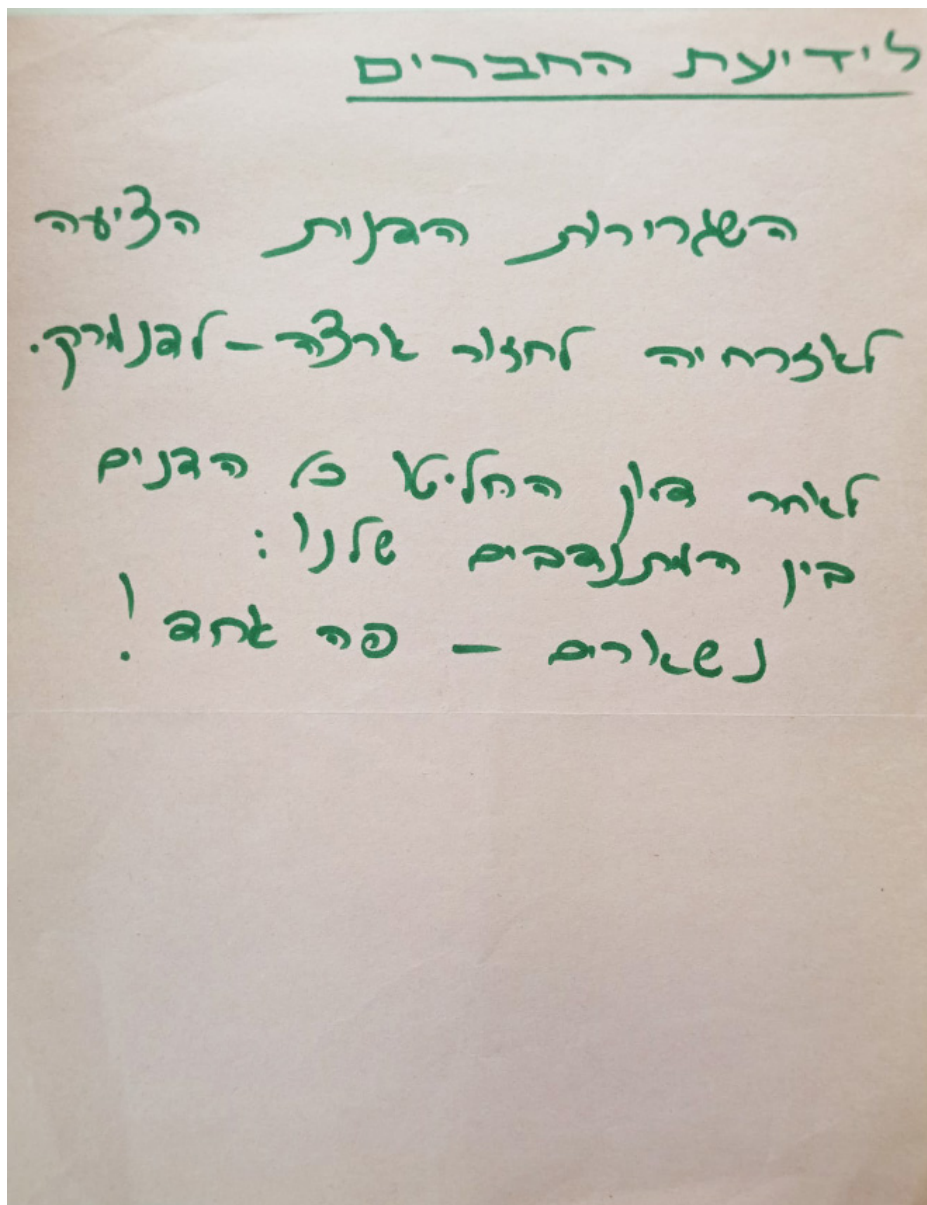
רחלה פלד בצעירותה, מתוך אלבום פרטי.

נשות הקיבוץ נשאר עם יישוב ריק למחצה: "לא ידענו מימינו ומשמאלנו, ומסביבנו תחושה של כאוס ובלאגן". רוב צעירי הקיבוץ גויסו ובקיבוץ נשארו אנשים מבוגרים שכבר לא היו בגיל גיוס ונשים, שקיבלו על עצמן את הסדר החדש ובראו מציאות שמנסה לשמור על שגרה, למען הילדים ולמען הסדר הטוב בקיבוץ. החברות החזקה, ההיכרות ביניהן ושותפות הגורל סייעה להן לתמוך זו בזו ולשרוד את התקופה הקשה יחד: "היינו יושבות בערבים על הדשא, להרגיש קצת ביחד. לא ידענו את גודל האסון ומה קורה. יש לי חברה טובה, שולה רשף, שככה הכרנו והתחברנו, עד היום - מהמפגשים האלה בדשא."

לנוכח אי הוודאות היו הפגישות והשיחות בין הנשים גורם מחזק ותומך, ואת תחושת הביטחון ניסו להעביר גם לדור הצעיר: "ניסינו לשמור על שגרה עבור הילדים: אחרי הצהריים הם היו הולכים לאמהות ואחר כך חוזרים לישון בבית הילדים", מספרת רחל וממשיכה: "נשארת לעבוד בגן הילדים. בגן כלנית" היה מרתף מתחת למבנה הגן, מעין מקלט, אבל בגדול לא היו כמעט אזעקות" המטפלות הקפידו לישון עם הילדים בבית הילדים, כל אחת בתורה. "רוב הלילות ישנתי בגן, על מיטה מתקפלת ומזרן במקלחת. "אמנם הילדים לא הבינו מה קורה והיה מתח באוויר אבל הם לא בכו או היו בהיסטריה."

הקושי הגדול של כולם התמקד בהיעדר הקשר עם בני הקיבוץ הלוחמים. לפני חמישים שנה טלוויזיה היתה מצרך נדיר, בדרך כלל הוצבה בחדר האוכל הקיבוצי, ולא הייתה תקשורת של ממש עם הלוחמים. "הילדים היו מתוחים כי לא הייתה טלוויזיה אצלנו. אף אחד לא הבין מה קורה, כולנו היינו בטרפת. למרות זאת, תפקדנו תפקוד מלא כי לא הייתה ברירה."

אחד הדברים הבולטים שזכורים לרחל היא תורנות הטלפון: "אם מישהו היה מתקשר לטלפון שבקיבוץ היינו מעבירים את ההודעה דרך הילדים. היה מוקד אותו איישנו אנחנו הנשים לפי תורות" תורנות הטלפון, 24 שעות ביממה, היא עוד תפקיד שלקחו הנשים על עצמן, מעבר לאיוש שאר מפעלי הקיבוץ והחלפת הגברים בתפקידיהם השוטפים.

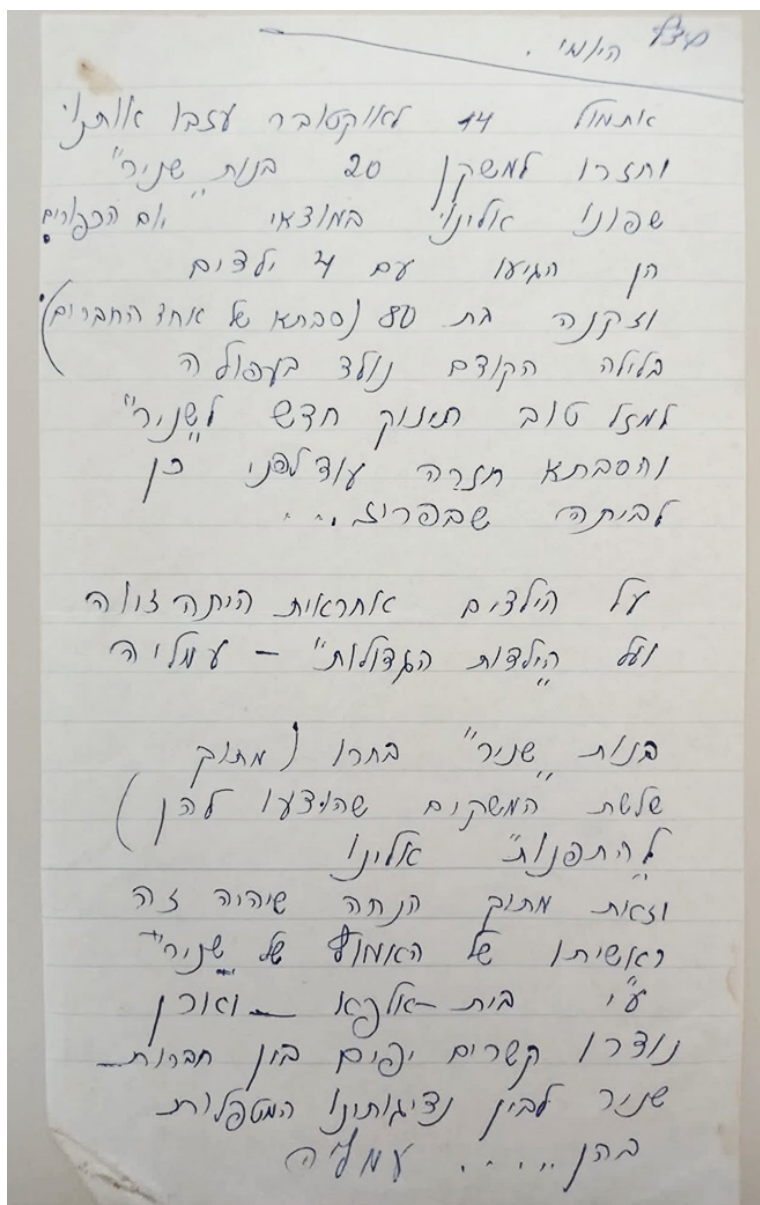
מודעה מלוח המודעות של קיבוץ בית אלפא בזמן מלחמת יום כיפור: "לידיעת החברים, השגרירות הדנית הציעה לאזרחיה לחזור ארצה - לדנמרק. לאחר דיון החליטו כל הדנים בין המתנדבים שלנו: נשארים - פה אחד!". באדיבות ארכיון בית אלפא.

רחל נזכרת בדרכים בהם התמודדו הילדים הרכים עם העדר הוריהם: "בבית הילדים הייתה פינת בובות ובה טלפון צעצוע. אחד הילדים לקח את הטלפון ו"דיבר" עם אביו שהיה בחזית: 'הלו אבא מה שלומך, אני מרגיש בסדר'...

נשות הקיבוץ לקחו על עצמן, בלית ברירה, גם את התפקידים של אנשי הקיבוץ שגויסו: "היינו מטפלות בלול, בשדות ובכל שאר התורנויות. הילדים הגדולים שהיו כבר בכיתות יא' ויב' והמבוגרים שלא גויסו עזרו הרבה מאוד בשדות, עם הטרקטורים".

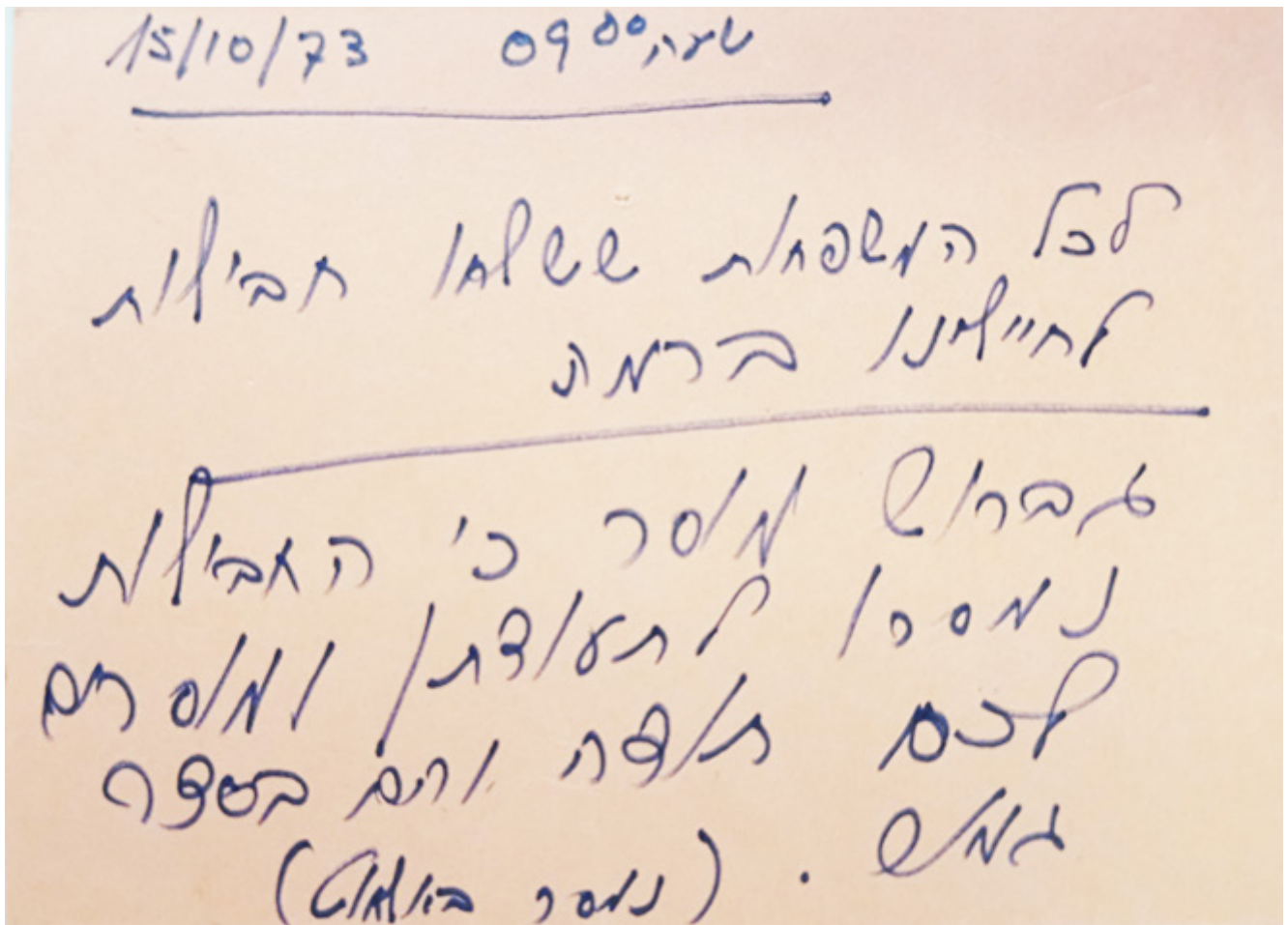
המלחמה נמשכה לתוך חג הסוכות ונשות הקיבוץ התלבטו איך לציין את החג כשאהוביהן בסכנה: "לא חגגנו את חג כמובן, אבל אני זוכרת שלאנשים היה חשוב להיות יחד וזה נתן כח ועוצמה. היו מלא נשים וילדים והיה צריך להכין אוכל. לא ידעתי לבשל כלום, קודם בחיים לא הייתי במטבח, אבל ביקשו ממני לנהל את ארוחות הערב המיוחדות. הראו לי קצת איך לבשל אורז בסיר ענק, איך לבשל עופות. אני לא יכולה להגיד שנהייתי מזה אבל מה שהיה צריך עשיתי".

בדומה לנעשה בקיבוצים אחרים, בית אלפא, קיבוץ של השומר הצעיר הממוקם למרגלות הר הגלבוע, קלט "פליטים" מקיבוצים אחרים הקרובים יותר לאזורים המסוכנים. אל הקיבוץ הגיעו אמהות, נשים וילדים מקיבוץ שניר באצבע הגליל למרגלות הגולן.

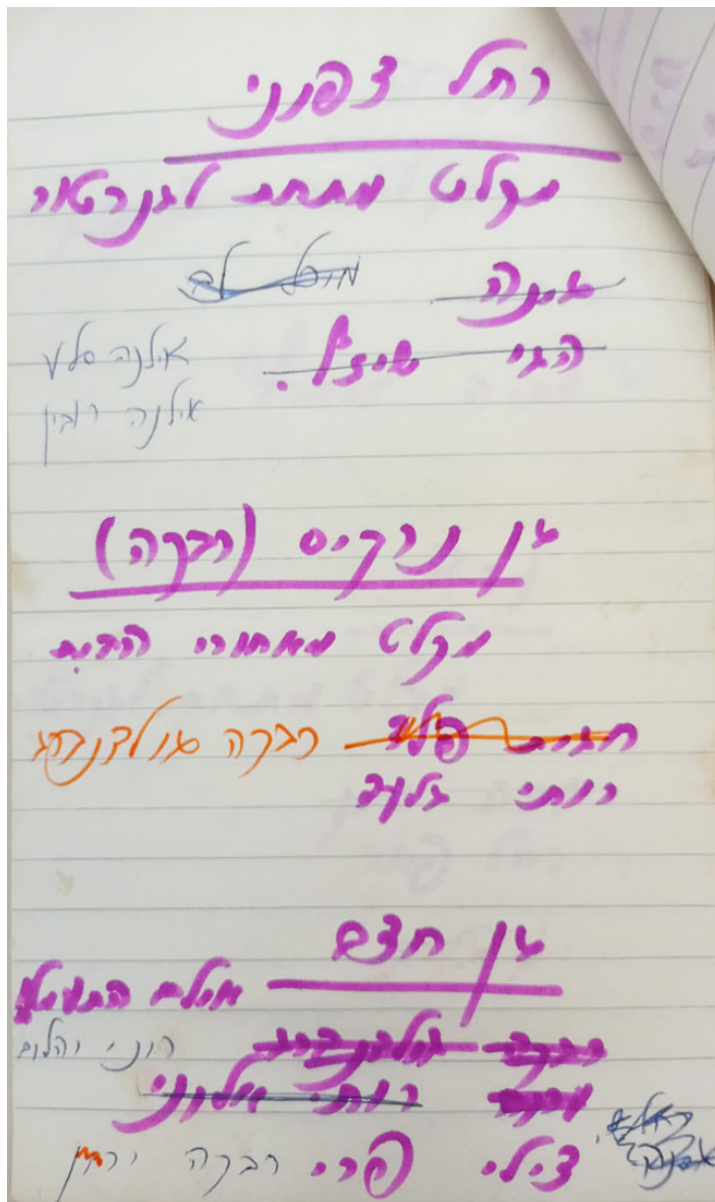
דף מלוח המודעות של קיבוץ בית אלפא: "אתמול 14 לאוקטובר
עזבו אותנו וחזרו למשקן 20 בנות 'שניר' [קיבוץ בצפון הארץ
קרוב לגבול - מ.פ.] שפוננו אלינו במוצאי יום הכיפורים. הן הגיעו
עם 4 ילדים וזקנה בת 80 (סבתא של אחד החברים)..."
באדיבות ארכיון בית אלפא.

תמר פז, בת קיבוץ נוספת שעבדה שנים רבות כמנהלת החשבונות של בית אלפא, הייתה בתקופת המלחמה בת 33, אמה לשלושה ילדים בגילאי 6, 4 ושנתיים: "בן הזוג שלי הוא מקיבוץ אשדות יעקב. אחרי שהתחתנו גרנו בבית אלפא, שם הוא היה החצרן של הקיבוץ." לאחר שבעלה גויס ללחימה, התגייסה תמר עצמה לסייע בתפעול החיים בקיבוץ: "המשכתי לעבוד ולקחתי על עצמי בנוסף תורנות טלפון. היו רק 4-5 טלפונים בקיבוץ אבל בהנהלת חשבונות היה חדר טלפון ועשינו תורנות. אם התורנות הייתה בלילה, הייתי ישנה שם כדי לענות לכל טלפון." על לוח גדול נכתבו שמות כל בני הקיבוץ והתאריכים שנמצאים בחזית, ותאריכים נוספים רלוונטיים: "בכל פעם שהגיע טלפון או מכתב, אנשים היו מסמנים על הלוח כך שיהיה מעקב". תמר ניהלה את חייה השגרה תוך כדי פחד מצמית: "לא רציתי להאמין שבעלי לא יחזור למרות שפחדתי, ניסיתי לא לחשוב בכלל על כלום. הייתי מותשת בלילות" תמר זכתה לאות חיים מבעלה בזכות אותה תורנות: "לילה אחד, כשישנתי בחדר הטלפון, קיבלתי טלפון, ביקשו לדבר עם אשתו של יהודה פז ומסרו לי ד"ש מבן זוגי ברמה. מאוד התרגשתי".

פתק מלוח המודעות בקיבוץ בית אלפא: "15/10/73, שעה 09:00. לכל המשפחות ששלחו חבילות לחיילינו ברמה, גברוש מוסר כי החבילות נמסרו לתעודתן ומוסרים לכם תודה והם בסדר גמור. (נמסר באלחוט). באדיבות ארכיון בית אלפא.

הנשים בקיבוץ מצאו את עצמן בתפקיד כפול, ואף משולש – הן המשיכו בעבודתן הקבועה, לקחו על עצמן תפקידים נוספים כדי למלא את החלל שנוצר מהיעדרם של הגברים ותפקדו כהורה יחיד לילדיהן: "הילד שלי התרגש מזה שפתאום אני הייתי המשכיבה לישון ולא האבא. בתי ילדים המשיכו להתקיים כרגיל. לא הייתה לנו אפשרות גם ככה לחיות כל המשפחה בדירות שלנו – היו לנו בתים קטנטנים של חדר. אמהות אחרות היו בתורנות בבתי ילדים. הן היו אחראיות להעביר את הילדים למקלטים בזמן האזעקות" תמר והנשים האחרות בקיבוץ התנדנדו בין תקווה לחרדה: "השתדלתי לחיות בבועה, לא להראות לילדים שום דבר מיוחד. הם היו קטנים."

פתק מלוח המודעות בקיבוץ בית אלפא מזמן מלחמת יום כיפור, המחלק את הנשים למקלטים השונים בעת הצורך. באדיבות ארכיון בית אלפא.

הן תפקדו בתוך חוסר וודאות ובלגאן גדול: "אחרי 4 שבועות חזר בעלי ליומיים שלושה. אני זוכרת את היום שהוא חזר, פתאום בלי התרעה ובלי שאמרו כלום - הדלת נפתחה והוא עמד שם. כשבעלי הגיע לביקור. הוא קנה לנו טלוויזיה מהעיר עפולה וכל ילדי הקיבוץ באו אלינו במקום לחדר האוכל. הוא חזר אחר כך לצבא, ואנחנו המשכנו לעבוד כרגיל יחד עם תורנויות הטלפון בלילה. זה היה מעייף כמובן, אבל לא התלוננו. כל יום חשבנו רק על היום הבא אחריו, לא על העתיד הרחוק. חשבנו איך אנחנו שורדות את היום הבא".

יעל (יעליק) הלפרין הייתה בזמן המלחמה בת 23, אם לתינוק. בעלה לא גויס ועבד בשדות במקום אלו שגויסו, והיא הייתה סדרנית העבודה של תורנויות הנשים בקיבוץ. "האווירה הייתה קשה, חרדה ומצוקה. ביום השלישי הופיע מטוס סורי וזרק פצצה שהתלקחה בשדות. אני נורא נבהלתי עד שוידאתי שבעלי בסדר ולא נפגע"

לוח המודעות לשעת חירום בקיבוץ בית אלפא, באדיבות ארכיון בית אלפא.

הנשים שנתרו לבדן מיהרו להתארגן כדי לאפשר חיי שגרה בקיבוץ. מספרת יעל: "היו כאלה שעשו עבודות שלא היו רגילות אליהן. למשל, אם מישהי הייתה סורגת סוודרים, אז אפשר היה לוותר על זה בתקופה הזו והעברנו אותה לבית ילדים או ללול או לרפת, למקום שהיה צריך יותר ידיים עובדות. הייתה רוח התנדבות גדולה על מנת למלא את המקום של מי שחסרים." עוד זוכרת יעל את הטראומה שפקדה את חברתה עדנה בשן, מורה בבית הילדים שבן זוגה, יהודה בשן, נפל בשבי. "היא הייתה המון אצלי בבית והשתדלנו שמשפחות כאלו יהיו מוקפות, גם משפחות שלא שמעו מיקירהן".

אחיינה של מיכל לנס, כיום מנהלת הארכיון של הקיבוץ, נפל במלחמה. היא הייתה אז מורה בבית הילדים במקביל לעדנה בשן: "מה שהיה מאוד טראומטי זה כמובן ההרוגים והשבוי מהקיבוץ. אני הייתי מורה בבית ספר. היינו במתח. כשיהודה בשן נלקח בשבי אשתו לימדה איתי במקביל בבית ספר וזה היה מאוד קשה. ניסינו להמשיך את הלימודים למרות הקושי. אני זוכרת שאחרי חודש התקבלה ההודעה שיהודה חוזר מהשבוי פרצה בקיבוץ שמחה מאוד גדולה. כולם רצו למדשאות וקפצו."

יהודה ועדנה בשן, בחגיגות בקיבוץ עם חזרתו של יהודה מהשבי. באדיבות ארכיון בית אלפא.

אף אחת מבנות הקיבוץ שהתראיינו לכתבה, כולל מי שאיבדה את יקיריה או התמודדה עם היעדר הגברים בקיבוץ ועם גידול הילדים, לא חשבה פעמיים לפני שהתגייסה למאמץ המשותף. גם היום הן נעצרות לרגע לחשוב ומסכימות פה אחד שלא היו יכולות להפסיק את העבודה והדאגה למשק המשותף. משפחות נפגעות המלחמה בקיבוץ מציינות לטובה את תחושת המעטפת ושותפות הגורל שמאפיינות את הלך הרוח בקיבוץ ואולי גם זמנים בהם הדגש היה פחות על הפרט. "כשאני חושבת על זה, מה הייתי עושה כבר? העבודה שמרה עליו" מספרת עדנה. לתחושתה שותפות גם רחל, יעל וגם תמר שמציינות: "עשינו מה שצריך. לא הייתה מחשבה כזו, אני לא והיא כן". יעל מסכמת: "שגרה נותנת כוח".

עוד בנושא:

רגעים קטנים של חסד: העורף במלחמת יום כיפור <

את אבא כבר לא אפגוש בספרייה הלאומית <

סיפור אהבתם של מר תמר וגברת דבש <

לכל הכתבות בפרויקט המיוחד שלנו "אנחנו הילדים של עורף שנת 73" לציון 50 שנה למלחמת יום כיפור

תגיות

אנחנו הילדים של עורף שנת 73' גיבורות היסטוריה ישראלית מלחמת יום הכיפורים

תגובות על כתבה זו

רגעים קטנים של חסד: העורף במלחמת יום כיפור

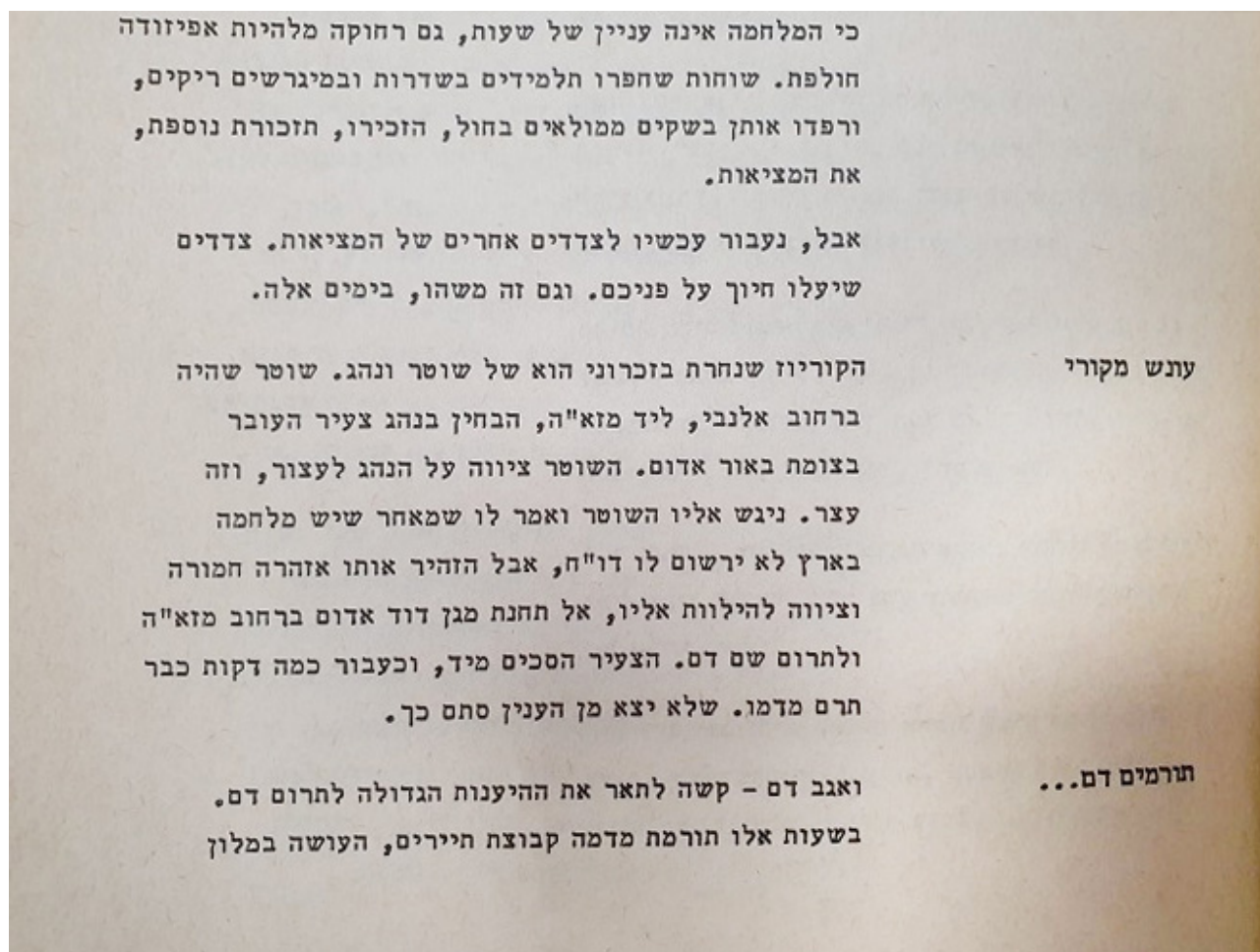
בית < אנחנו הילדים של עורף שנת 73' > רגעים קטנים של חסד: העורף במלחמת יום כיפור

בחזית המלחמה השתוללה, ובעורף היה מי שדאג להאיר את הרגעים הנחבאים והאנושיים שהתגלו דווקא בעת ההיא: המתנדבים הלא שגרתיים, בעלי התפקידים שמצאו עצמם לפתע חסרי עבודה והתלמידות שבתמימות פגעו ברגשותיה של אלמנה טרייה. פרויקט מיוחד

11.10.73

שוטר שהיה ברחוב אלנבי, ליד מזא"ה, הבחין בנהג צעיר העובר בצומת באור אדום. השוטר ציווה על הנהג לעצור, וזה עצר. ניגש אליו השוטר ואמר לו שמאחר שיש מלחמה בארץ לא ירשום לו דו"ח, אבל הזהיר אותו אזהרה חמורה וציווה להילוות אליו, אל תחנת מגן דוד אדום ברחוב מזא"ה ולתרום שם דם. הצעיר הסכים מיד, וכעבור כמה דקות כבר תרם מדמו. שלא יצא מן הענין סתם כך.

קטע מע"מ 11, בחוברת "קו שבלב" שכתב נתן דונביץ', בהוצאת משרד החינוך והתרבות, 1974.

כשמדברים על מלחמה לרוב עוסקים בלחימה עצמה, בהרוגים ובפצועים ובבני משפחותיהם. אך בעורף נשארו מאות אלפי אנשים שחיייהם השתנו לחלוטין. בחרנו להביט דווקא על השינוי שחל עבורם; לשפוך אור על מה שנהיה פתאום חשוב, אל מול הפחד והאימה של המלחמה. ערכים כמו עזרה הדדית, רגישות לאחר, איכפתיות והתנדבות הודגשו ביתר שאת.

הסיבה שאנחנו בכלל יודעים על אירוע צדדי זה של עבירת התנועה שהסתיימה בתרומת דם, היא שהוא שודר בתוכנית הרדיו היומית "הקו שבלב" בתחנת הרדיו של קול ישראל ששולבה אז עם גלי צה"ל. התוכנית עלתה לאוויר ב-8 לאוקטובר, יומיים בלבד אחרי פרוץ המלחמה! היא יועדה עבור החיילים שבחזית, אך כמובן גם לאוזניהם של כל מי שהיו בישראל באותה העת. היא כללה אוסף של עדכונים לגבי המתרחש בעורף באותם ימים, לעודד את רוחם של הלוחמים ולחזק כמה שניתן את מי שעשה טוב בכל המקומות שאינם בלחימה עצמה.

בתוכנית סופר גם סיפורם של אחרים בעורף, שבשגרה היה להם תפקיד חשוב ומשמעותי אך לפתע לא היה צורך בו עוד. כך למשל שופטי בית המשפט נאלצו למצוא לעצמם עיסוקים אחרים לגמרי:

21.10.73

לשופטי בתי המשפט בארץ אין עכשיו עבודה רבה. נאשמים, בעלי דין ועדים כמעט שאינם מופיעים למשפט. התנדבו איפוא השופטים לסייע במקומות שבהם הם דרושים עכשיו יותר. שופט בית המשפט המחוזי בתל-אביב, יצא לנהריה כדי לנהל שם מרכז קליטה לעולים. ואילו שופט השלום הראשי בתל-אביב, מקיים בין כותלי בית המשפט מטה להסעת מתנדבים למשקים. שופטים שיש להם רכב מסיעים את המתנדבים.

דוגמה נוספת לשינוי בחיים של מי שהיו בעורף, הוא דיווח מאוחר יותר, לקראת הפסקת האש. בנות כיתה ח' סיימו יום לימודים בבית סיפרן ויצאו לכיוון ביתן. בדרך עברו ליד עץ הדר, ונעצרו לקטוף ממנו מעט פירות מתוך מחשבה כי עוד רגע יאכלו ויהנו מהם בעודן צועדות יחד. הן לא יכלו לצפות בשום אופן מה שתאמר להן בעלת אותו העץ שתגיע אליהן לבית הספר כמה ימים מאוחר יותר:

26.10.73

יורשה לי לפתוח היום בדברים על אישה צעירה, בת עשרים ושלוש, אשר קמה שלשום מן השבעה. בעלה נהרג במלחמה. קמה האשה והלכה מבית הורי בעלה אל ביתה, בשכונה ידועה ליד תל אביב. היא ניגשת אל הבית ורואה שבנות מבית הספר המקומי עומדות וקוטפות קלמנטינות מן העץ הקטן שבחצר הבית, , ניגשה אל הבנות ושאלה מה הן עושות. לא השיבו לה. עמדה על כך שיאמרו לה ולא השיבו, עד שתפסה את אחת מהן בידה, או במלבושה, ודרשה בתוקף במידה שבכלל יכלה לעמוד בתוקף – לדעת לאיזו כיתה הן שייכות. הנערה השיבה כי היא תלמידה בכיתה ח' פלונית באותו בית ספר.

הלכה האלמנה הצעירה לבית הספר וביקשה רשות להכנס לאותה כיתה.

ואז התיצבה מול הכיתה ואמרה בפשטות, ללא הרמת קול, ללא התרגשות, "בעלי נהרג במלחמה. העץ שממנו קטפתם את הקלמנטינות היה העץ שלו. ממנו לקחתם את הפרי. על כן, אני מבקשת מכל תלמיד ותלמידה שקטפו פרי, שילכו לועד למען החייל וישלחו חבילות שי לחייל. אני מבקשת שנציגי הכיתה יביאו לי אישורים שרכן החבילות נשלחו".

הכיתה הוכתה בתדהמה והתלמידים לא ידעו כיצד להגיב. על כל פנים, הבטיחו, אחר כך, שימלאו מיד את הנדרש מהם.

מי שהגה את התוכנית ושידר אותה היה נתן דונביץ', עיתונאי ותיק, מסור וקפדן. הוא ראה דבר או שניים בחייו ולא נתן לחדשות הקשות מהחזיתות לייאש אותו. שירה דונביץ', ביתו, מספרת מה שהבינה בדיעבד לגבי אביה: "הוא עשה את הדבר שהיה הכי הגיוני בהתחשב במי שהוא היה – הוא יזם. הוא הבין שאין מי שיעזור מלמעלה, ושהוא צריך לעשות את מה שהוא מצא לנכון."

נתן דונביץ', 1981. צילום: יעקב סער, לשכת העיתונות הממשלתית.

רוב הקריירה של דונביץ' עברה עליו בעיתון 'הארץ' שם כתב, ערך ואף יזם מוספים חדשניים שיצטרפו לעיתון – מוסף הספורט, מוסף סוף השבוע – הראשונים מסוגם בישראל. עוד קודם למלחמה, בסוף שנות ה-60 היה דונביץ' פורץ דרך בתחום נוסף – הרדיו. הוא היה הראשון ששידר תוכנית רדיו שהעלתה מאזינים לשידור חי. התוכנית, שנקראה "בואו נדבר" שודרה בגלי צה"ל (מעין "יהיה בסדר" של אז), והעלתה לקו מאזינים שהיו להם בעיות שלא הצליחו לפתור בכוחות עצמם מול גופים רשמיים שונים. הוא נהיה דמות ידועה, כשמשהו לא היה מסתדר המענה הנפוץ אז היה: "דברו עם דונביץ'". לעשות טוב לכולם עשה טוב גם לו.

הוא המשיך בעשייה הזו גם עם פרוץ המלחמה, אז היה לו כבר ניסיון ביצירת קשר עם קהל המאזינים והוא היה דמות מוכרת בארץ. קולו המרגיע והסמכותיות הנעימה והשקטה ששידר הידהדו בקרב המאזינים בכל רחבי הארץ. הנה הקלטה נדירה מהתוכנית, מתוך ארכיון המדינה:

שירה זוכרת זרם קבוע של אנשים שמגיע אליהם הביתה לספר מה מתרחש בשטח וכן פתקים המתמצתים שיחות טלפון רבות שהיא כנערה קיבלה בביתם, אותם היא רשמה בפירוט כך שאביה יוכל להשתמש בחומר לתוכניות בימים הבאים.

התוכנית שודרה בקביעות מידי יום בשבועות שלאחר מכן. גם כשהגיעו חדשות קשות ביותר והאווירה הייתה ממש אווירת נכאים, הוא לא נתן לזה להשפיע עליו. שירה מספרת: "כשהתחילו למשל להגיע ידיעות על מספר ההרוגים בשבוע הראשון של הלחימה היה ברור שזו מלחמה איומה ונוראה. ועל הרקע הזה הוא עלה לשידור כל יום עם חיוך. זה מטורף, זו גדלות נפש! הוא עשה זאת כי הוא ידע והבין שזו התרומה שלי".

נתן דונביץ' עם ביתו, שירה דונביץ'. צילום: גדי דגון.

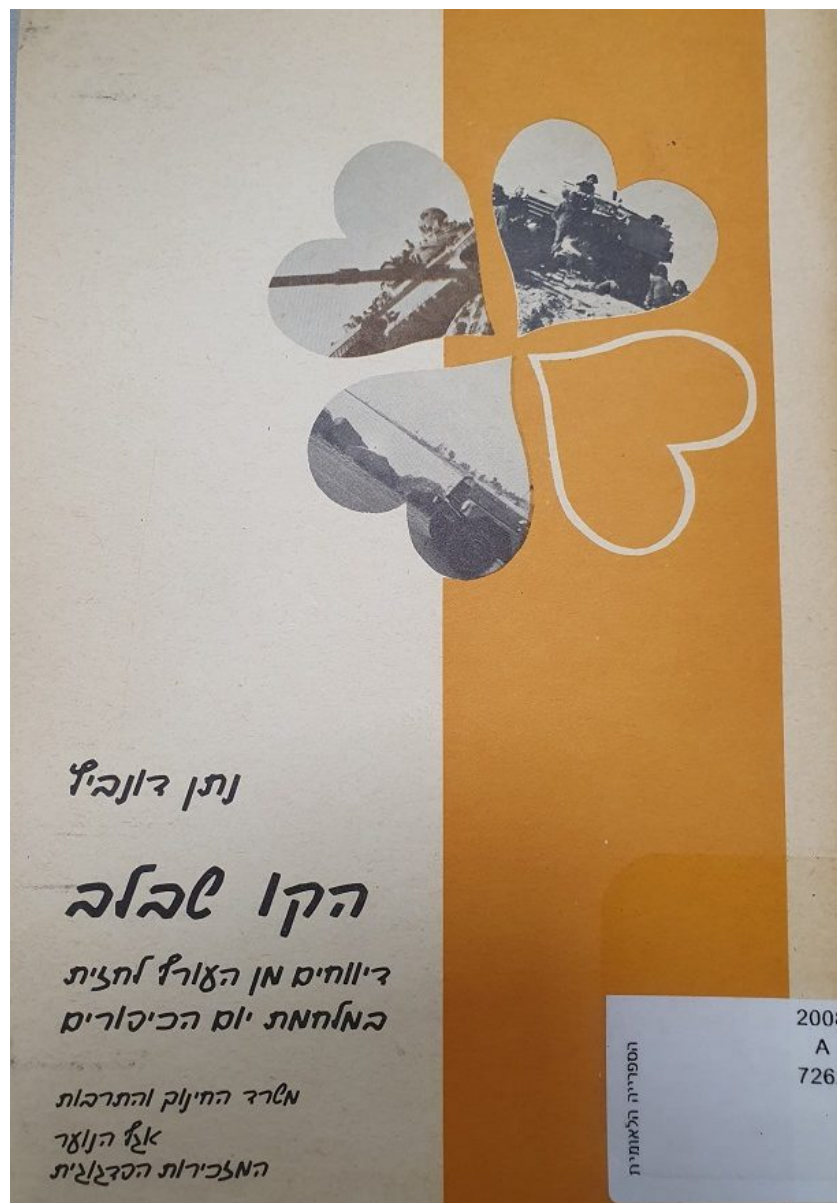
כך, כל יום בימי הלחימה הקשים, בדיוק בשעה 19:00 בערב, כשרוב האנשים כבר בביתם, עלה דונביץ' לשידור ובמשך עשר דקות תמימות סיפר את מיטב האירועים האופטימיים והמשמחים שהתרחשו בעורף באותה העת. הנה דוגמה מתוקה לילד בן 8 שהתגייס ועבד עם כוחות של בן 18 לטובת החיילים שבחזית:

10.10.73

הבוקר באו תלמידים לבתי הספר, לא רק עם ילקוטים ושקיות אוכל, כל תלמיד, אם רק לא שכח זאת מרוב התרגשות, הביא שי לחייל. ספרים, ממתקים, סיגריות ומשחקים. החבילות הקטנות יארזו ויועברו ללא דיחוי, לקוים ולבסיסים.

סיפור אחר שמעתי על ילד בן 8, מתל אביב, ושמו יואל. ילד זה היה אתמול המזנונאי בבית החייל, עבד כמו שד, האכיל והשקה את מביאי החבילות. רק בשמונה בערב, לאחר 12 שעות עבודה, הצליחו הבוגרים לשכנעו שילך הביתה לישון.

בן שמונה!

כריכת החוברת "הקו שבלב" מאת נתן דונביץ', בהוצאת משרד החינוך והתרבות, 1974.

גם במשרד החינוך והתרבות הבינו את הייחוד והקסם של התוכנית, והוציאו לאור חוברת שתיארה את השידורים בתמצות ובחינניות. השידורים כללו גם דיווחים שבעצם הבחירה בהם יש אפקט חינוכי שלא ניתן לפספס והצבת רף ערכי ברור. הנה דוגמה של התגייסות ועזרה הדדית שמרגשת גם לאחר 50 שנה:

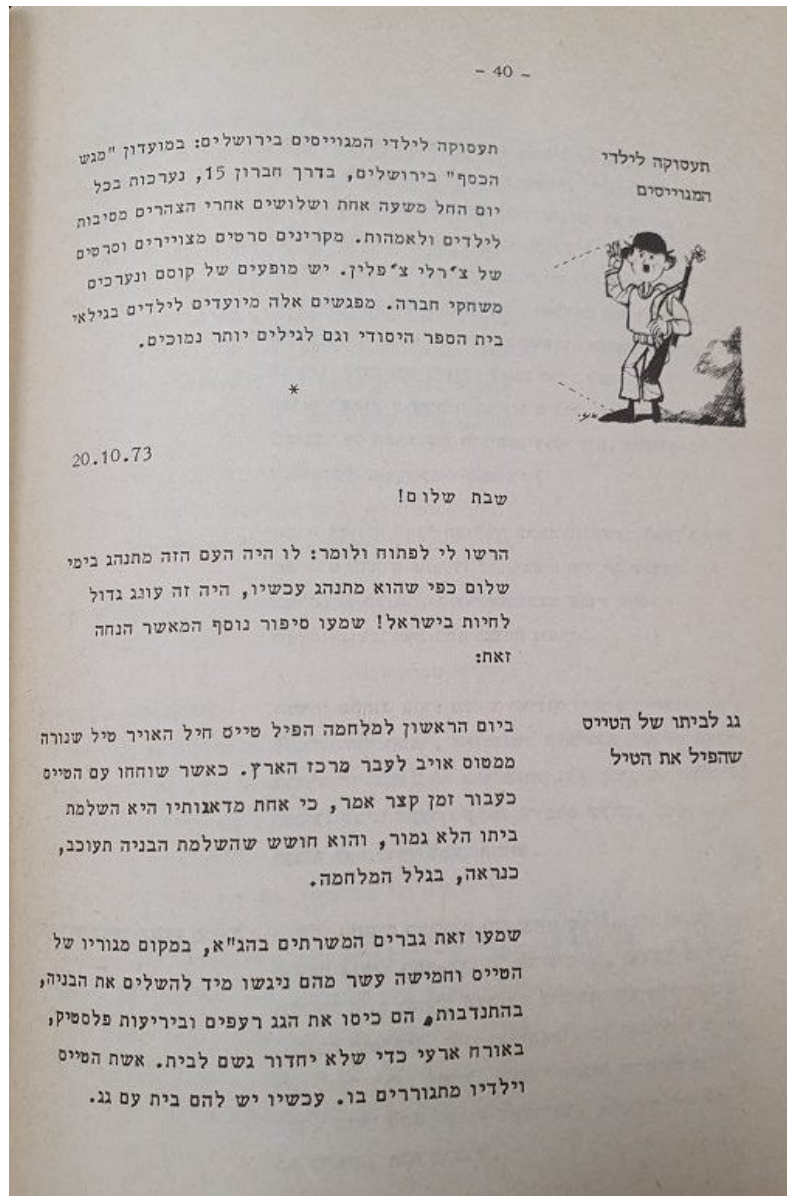
20.10.73

שבת שלום!

הרשו לי לפתוח ולומר: לו היה העם הזה מתנהג בימי שלום כפי שהוא מתנהג עכשיו, היה זה עונג גדול לחיות בישראל! שמעו סיפור נוסף המאשר הנחה זאת:

ביום הראשון למלחמה הפיל טייס חיל האוויר טיל שנורה ממטוס אויב לעבר מרכז הארץ. כאשר שוחחו עם הטייס כעבור זמן קצר אמר, כי אחת מדאגותיו היא השלמת ביתו הלא גמור, והוא חושש שהשלמת הבניה תעוכב, כנראה, בגלל המלחמה.

שמעו זאת דברים המשרתים בהג"א, במקום מגוריו של הטייס וחמישה עשר מהם ניגשו מיד להשלים את הבניה, בהתנדבות. הם כיסו את הגג רעפים וביריעות פלסטיק, באורח ארעי כדי שלא יחדור גשם להיות. אשת הטייס וילדיו מתגוררים בו. עכשיו יש להם בית עם גג.

עמוד מתוך החוברת "הקו שבלב".

ברור שהנושא בער בו, כי דונביץ' לא הסתפק בתוכנית הרדיו אלא גם הקדיש את טורי דעה בעיתון הארץ, עוד בעיצומם של ימי הלחימה הסוערים, לנושא של העורף. בטור שלו מה-14.10.73, הכותרת שבחר היא "לפתע, עורף". וכך הוא כותב על העורף המתרגל להיות בתחילת המלחמה:

"המלחמה ירדה עלינו הפעם ללא הכנה מוקדמת. תוך שעה. ואצל חלק גדול מן הציבור שנותר בעורף, ואולי כולו, נטל תהליך עיכולה של המחשבה כמה ימים. מלחמה שבה ספונטנית עוצרים אנשים ברחוב, עולים על אמבולנס ותורמים מדמם. לפתע הכל נעשה זול. רק החיים יקרים. ואחרים מביאים תרומות בכסף ובמתנות. (...)"

התוכנית "קו שלבל" האירה בזרקור את רגעי הקסם הקטנים שהיו יכולים להתרחש רק בזמן מתוח וכואב שכזה. היא הציבה בראש חוצות דוגמאות למעשים טובים ולהתנהגויות מבורכות היוצרים יחד לכידות חברתית וחוסן קהילתי. הקול הייחודי שהביא דונביץ' מהעורף הוא השראה לאופטימיות, יצירתיות ועשייה גם כשהמצב סביב נראה חסר תקווה.

לכל הכתבות בפרויקט המיוחד שלנו "אנחנו הילדים של עורף שנת 73" לציון 50 שנה למלחמת יום כיפור

עוד בנושא:

את אבא כבר לא אפגוש בספרייה הלאומית <

סיפור אהבתם של מר תמר וגברת דבש <

"היו שומרים שוטרים, כלאו נא אותי". שירו של השיכור מואדי סאליב <

אנחנו הילדים של עורף שנת 73' היסטוריה ישראלית מלחמת יום הכיפורים

תגובות על כתבה זו

את אבא כבר לא אפגוש בספרייה הלאומית

בית < הספרייה הלאומית > את אבא כבר לא אפגוש בספרייה הלאומית

פרופ' עוזי פוקס נפרד מבניין הספרייה הלאומית בגבעת רם, בטור על דור הנפילים שפקד את אולמות הקריאה ואיננו עוד: "אני יודע שאבא כבר לא יושב שם. אבל רוחו ורוחם של חבריו עדיין שם"

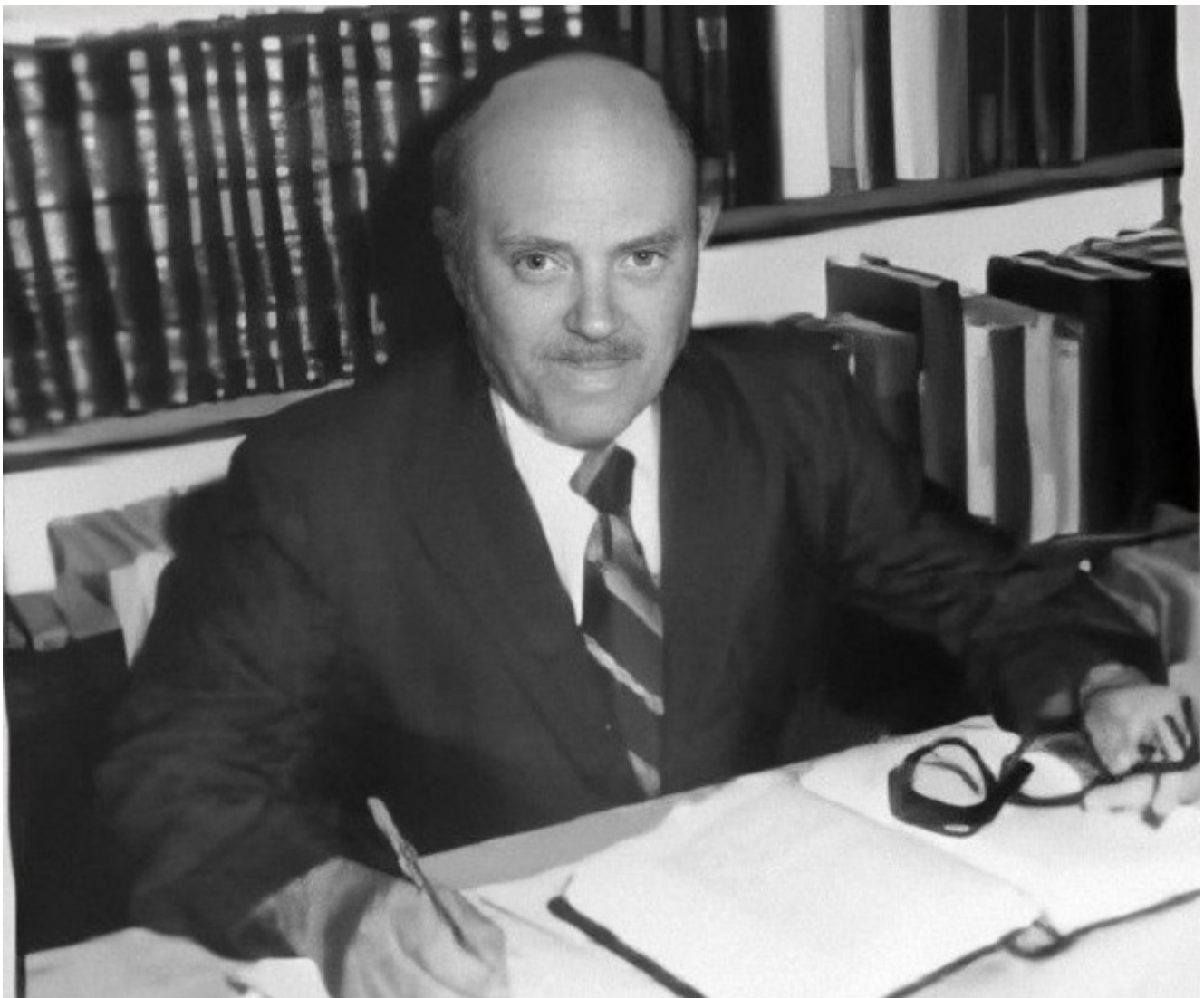
במשך כמה חודשים אחרי שאבא, זכרונו לברכה, נפטר, שמתי לב לתנועה לא רצונית שלי. כל פעם שנכנסתי לאולם קריאה יהדות שבספרייה הלאומית בגבעת רם חזר על עצמו הטקס. פתיחת דלת העץ הכבדה, הזזת המחסום מברזל, מעבר על פני הספרנית של ספריית המזרחנות, הגעה לפינת הדלפק – ומבט ימינה.

מבט ימינה מחפש את אבא. יושב על ערמת הספרים שלו, ליד ערמת הפתקאות שלו, ערימת הדפים שלו הכתובה בכתב היד החזק והעגול שלו.

אולם הקריאה הכללי בבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בגבעת רם, (בהמשך – הספרייה הלאומית), 1966. צלם: אברהם האוזר. מתוך האוסף הלאומי לתצלומים על שם משפחת פריצקר, הספרייה הלאומית.

שנים ארוכות היה יושב באותו שולחן. בשורה הראשונה, ליד הדלפק של הספרנים. לשם היה נוסע הישר לאחר העבודה, עם תיק בית הספר. שם ישב בחופשות. משם הגיע בלילות הביתה, בימים שהספרייה הייתה פתוחה עד עשר בלילה. שם חיבר פתק לפתק ופרק לפרק. משם כיתת רגלים מאדם למשנהו ושאל מידע מכלי ראשון, ובנה ויצר בשעות הפנאי הלא מרובות שלו. לשם היה לוקח אותי כשהייתי עוד נער צעיר. בהתחלה כדי לקרוא את עמודי ההגהה הארוכים של הספר הראשון שלו, ואחר כך על מנת לעזור לו בסריקת ספרים, עיתונים וכתבי עת בחיפוש אחר כל בדל ידיעה על ישיבה בהונגריה או על חכם מהונגריה, בשנים שבהן שרטט את הקווים לספריו הגדולים על ישיבות הונגריה. בשנים שלאחר מכן, כשכבר לא הייתי בבית, ההגעה אל הספרייה הלאומית הייתה הזדמנות לפגוש אותו. הוא תמיד היה שם. לפעמים היה נדמה שהוא חלק מן הריהוט של המקום. את אבא כבר לא אפגוש בספרייה הלאומית.

פרופ' אברהם פוקס ז"ל, תמונה באדיבות המשפחה.

אבא הוא לא היחיד שכבר לא אפגוש בספרייה הלאומית. במשך השנים התוועדתי להרבה דמויות שהיו חלק בלתי נפרד של הספרייה וכבר לא נמצאים שם. פעם בכמה זמן, מוסיפים מדף, מזיזים את הספרים. הספרים שתמיד ידעת לחפש במקום מסוים זזו. שתי שורות למטה, ארון אחד ימינה. משהו ביציבות של המבנה היציב הזה התערער לי כל פעם שהזיזו לי את הספרים.

גם האנשים זזים. לא רק אבא כבר לא נמצא שם, יש עוד אנשים שהיו חלק מהריהוט האנושי של בית הספרים הלאומי, וגם אותם הזיזו.

יעקב כ"ץ. הפרופסור קטן הקומה שאבא העריך. תמיד ישב באותה פינה. כשנכנסים בצד שמאל, במלבן ליד החלונות, בפינה הכי רחוקה מן החלונות. תמיד עם הגב לכניסה. יושב זקוף מהשעה תשע בערך עד השעה שתים עשרה בצהריים. יושב וקורא בשקדנות. פעם בכמה זמן מישהו מטריד אותו בשאלה, והוא חוזר ויושב וקורא. כמעט לא קם, כמעט לא רושם רשימות. בניגוד לאנשים שממהרים, ולחוצים וכותבים בלחץ, ודופקים על המקשים של המקלדת בלחץ, מנסים לגמור הערת שוליים טורדנית, מכניסים עוד מאמר לכתב עת חשוב – הוא ישב וקרא. בגיל מופלג, מעבר לתשעים עוד ישב שם וקרא, וקצת כתב. פעם בכמה זמן יצא ספר חדש שלו, מאמר חדש, והוא יושב וקורא.

מולו באלכסון, קרוב לחלונות – בניהו. פרופ' מאיר בניהו המנוח, הדור קומה, לחיים מלאות, תיק ג'ימס בונד מרובע. מלא ניירות וספרים על השולחן. מדי פעם עוזר מחקר לידו. אף לסיים עוד מאמר, נחפז להוציא עוד כרך של 'אסופות'. עד הצהריים, עד לתפילת מנחה. שתי דקות לפני אחת וחצי – מקפל את חפציו, המגבעת לראשו, התיק נסגר והוא יורד בצעדים נחפזים למטה.

בדרך – כמעט תמיד מצטלבת דרכו עם פרופ' פליישר המנוח. הדור בלבד, דק גזרה, כובע קטן לראשו. ממנו למדתי את המילה decorum. זה היה הוא. תמיד עם עניבה, תמיד עם כובע, המנג'ט של המכנסיים תמיד מקופלים כראוי, הקפל של המכנסיים מגוהץ היטב. הראש זקוף למעלה בהליכה תמירה. הרבה שנים לא ידעתי מאיפה הגיח עד שנודע לי שהיה לו חדר בקומה העליונה. משם ירד, הצטלבה דרכו עם בניהו, ירדו למנחה. ירדו והתפללו, עלו ויצאו אל בתיהם. שנים על גבי שנים אפשר היה לכוון את השעון לפי המפגש שלהם. ידעתי שעוד מעט אחת וחצי. תפילת מנחה יוצאת לדרך.

גם דוד תמר היה שם. היה חבר של ההורים. הפרופסור שלא היה פרופסור, אבל ידע יותר מהרבה פרופסורים. חכם מופלא, יודע כול. בספסלים האחוריים. לא במקום קבוע, אך ונחפז. מדבר עם אחד ומדבר עם השני, כותב בחפזה. עוצר מישהו ומספר לו את החידוש האחרון שלו או איזושהי גימטריה חדשה. עוצר לידי, ושואל שוב אם קראתי מה שהוא כתב ב"הצופה" האחרון, ושוב עניתי לו שאני לא קורא הצופה, ושוב משכנע אותי שלפחות בשבת אני חייב לקרוא את הצופה כי "הכל דברי תורה". מציץ לראות מה אני קורא, ותמיד יש לו הערה על זה. על הכתוב ועל הכותב. את זה פגש, עם ההוא למד, ההוא ידען וההוא פחות. את זה פגש אצל ההוא וכולי וכולי. "וחכמת המסכן בזויה". היה ידיד טוב של ההורים שלי; ידעתי שפרנסתו דחוקה, ידעתי שהוא חי לבד. ידעתי שהוא יודע כל כך הרבה. לא ידעתי שהמשך הפסוק "ודבריו אינם נשמעים" יקוים בו בשנותיו האחרונות, וש אחרי ארוע מוחי ינטל ממנו כוח הדיבור. גם אותו אני כבר לא פוגש שם.

היו גם הרבה אנשים שפגשתי עם אבא ז"ל במסדרונות ובמבואות של הספרייה. היה שם פרץ תשבי, מנהל הספרייה, שבאיזשהו שלב שיתף אותנו בחוויות שלו כבחור ישיבה, כשהשתתף עם הרבי מסאטמר בהריסתו של מקווה שלא היה צנוע כל צרכו. אחד מבני הבית היה פרופסור מנחם שטרן שנרצח לאחר מכן בדרכו אל הספרייה, ושידעתי את קרחתו הגדולה טרם הכרתי את חכמתו ומאמריו. והיה שם גם יענק'לה לביא. "פילוסוף" היה אבא אומר כל פעם שעברנו על פניו במסדרונות, ושלא ידעתי אם אבא מתייחס לזה כאל תואר או כינוי או עיסוק מקצועי.

נחזור לפליישר. הפעם האחרונה שפגשתי אותו הייתה שלשה שבועות לפני שנפטר. כבר ידעתי שהוא חולה וקצת ראו את זה עליו. הוא היה כבר רזה מאוד. ירדתי במעלית לקומת הקרקע וראיתי אותו. חלף על פני, ענה לשלום שלי במאור פנים, המשיך ללכת. ואז נעצר, הסתכל שמאלה על לוח הספרים – ויטרינה עם צילומי הספרים של הוצאת מאגנס, עמד כמה רגעים והמשיך הלאה. לקח לי כמה שניות לעכל את מה שראיתי. מעולם לא ראיתי אותו עומד כך, חסר מעש עומד ומתבונן. מנהל מין small talk עם מה שהוא רואה. לקח לי שלושה שבועות להבין שצפיתי בטקס הפרידה שלו מן הספרייה הלאומית, מן העצים, והאבנים, והשולחנות והכסאות, והפלורוסנטים והספרים, וגיגיות המים שבחורף והחום המעיק שבקיץ. טקס פרידה מן המקום שהוא היה עצם מעצמיו במשך הרבה שנים. אולי גם טקס פרידה ממחקריו ומחיי?

אולם הקריאה הכללי בבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי, (בהמשך – הספרייה הלאומית) בגבעת רם בשנות ה-60. צלם: דוד רובינגר. מתוך האוסף הלאומי לתצלומים על שם משפחת פריצקר, הספרייה הלאומית.

אני כבר לא מסתכל ימינה כי אני יודע שאבא כבר לא יושב שם. אבל רוחו ורוחם של חבריו עדיין שם. ולפעמים מנקר בי ההרהור האם הרוח היא אכן אותה הרוח, או שמא התחלפה ברוחות חדשות של ועדות המינויים הלוחצות ומלחיצות לכתוב ולשכפל, לכתוב ולמחזר. האם רוח החכמה של "בית עקד הספרים" התחלפה ברוח יצירתיות של עוד ועוד שורות ברשימת הפרסומים. ואני מזכיר לעצמי שדור הולך ודור בא, ואל תאמר שהימים הראשונים היו טובים מאלה, ושלבני דורי יש גם יתרונות שלא היו לבני דורו של אבא ז"ל.

עוד בנושא:

סיפור אהבתם של מר תמר וגברת דבש <

"היו שומרים שוטרים, כלאו נא אותי". שירו של השיכור מואדי סאליב <

זמר אהבה לסשה <

אבל גם כשאני פוקד את הספרייה, ופוגש את המבנה והריהוט המוכרים, וגם כשאני פוגש חברים, עדיין הרוח נושאת אותי לימים של אז, לאבא ולחברים שכבר לא יושבים שם.

תגיות

סיפור אהבתם של מר תמר וגברת דבש

בית < היסטוריה ישראלית > סיפור אהבתם של מר תמר וגברת דבש

הוא: מחלוצי ענף התמרים בארץ ישראל. היא: מחלוצות ענף הדבש העברי. האם סיפורם של בני הזוג בנציון וחיה ישראלי הוא סיפורה של החלוציות והציונות? מסע מרגש בין מכתבים, תמונות, דבורים ודקלים

נערה הייתי וגם זקנתי, ולא הבינותי איך אין הערכה ליצור נפלא זה, הדבורה, העמלה במסירות בכל רגע אפשרי, עושה זאת בחיי שיתוף נפלאים, ומאפשרת קיום בכבוד לעובדים סביבה

(חיה)

אחרי תלאות רבות באתי הביתה עם השתילים בחול המועד סוכות. עוד בבצרה חליתי בקדחת וזה הוסיף על התלאות. אבל כל זה עבר ובימי חום נטענו את השתילים במקומם. כל הדרך זכרתי בהוקרה וזוכר עכשיו את אשר הוא פעל למעני ולמען הצלחת שיבת ציון של התמרים.

(בנציון)

לא כל יום אנחנו פוגשים זוג אוהבים שסימל בחייו ובמותו את החלוציות העברית. אבל, הזוג חיה ובנציון ישראלי היו בדיוק כאלו.

זוג שלא "דיברו" על אידאולוגיה, אלא עשו אותה. בנציון במסעות מסוכנים ברחבי המזרח התיכון כדי להשיג חוטרים לענף התמרים שאותו חלם להקים בארץ ישראל, והיא, בעשרות שנים של עבודה בכוורת, כדי להצמיח פה ענף דבש משגשג.

אבל גם מצאנו פה סיפור אהבה מתוק כדבש. מכתבים חמים ומרגשים, שבו בני הזוג מספרים זה לזו וזו לזה על הקשיים היומיומיים, ואתגרי החלוציות העברית החדשה.

את סיפורם של בנציון וחיה נספר דרך המכתבים והתמונות שליוו את חים – בנפרד וביחד – של בני הזוג. האם זוהי סיפורה של המדינה?

1907: חיה מהעיירה קלצק ובנציון מהעיירה גלוצב מתאהבים ברחובות

למלאכי היקר שלום!

שני ימים עברו כבר ואנוכי אינני יכול להתרגל אל המחשבה שאת כה רחוקה ממני. האמנם פרחה נשמתי ירושלימה?! הלכתי אתמול אל אותם המקומות ששם היינו מטיילים שינו, אולי יקטן כאבי! ומי יודע אולי אראה את תמונתך מרחפת שם! בחדר לא יכולתי לשבת, הכל הזכיר שם שאת, מלאכי היקר, אינך.

(בנציון כותב לחיה, 1907)

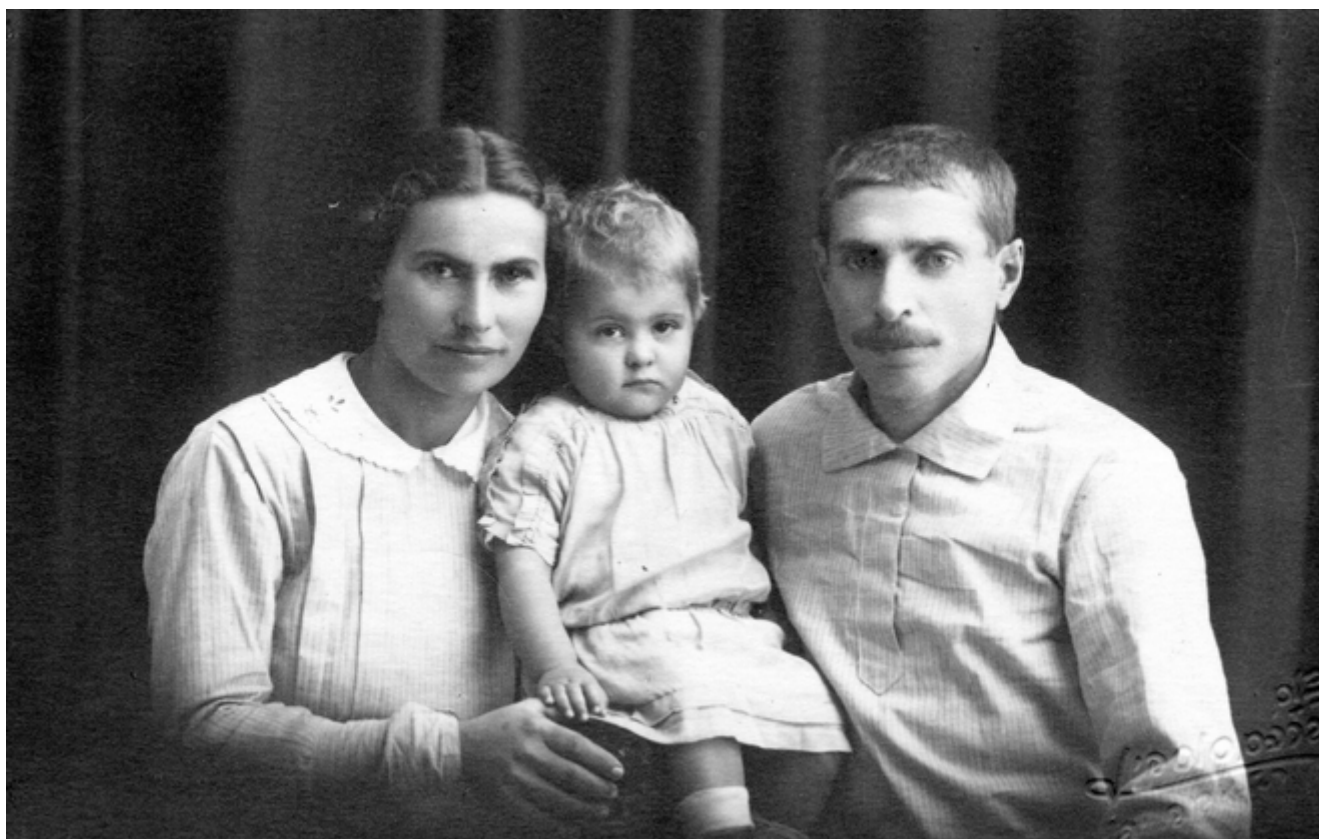

בנציון וחיה ישראל. נדב מן, ביתמונה. מאוסף בנציון ישראלי. מקור האוסף: אהרון ישראלי. האוסף הלאומי לתצלומים על שם משפחת פריצקר, הספרייה הלאומית

1917: לזוג נולדה הבת עמליה

לשנינו היה ברור שאנחנו נהיה משפחה, אבל כל אחד חי את חייו ושמרנו על קשר... התחלנו לחשוב על ילד בימי חסן בק. התורכים ירדו לחיינו ורדפו אותנו. יום יום היתה סכנה לחיי 'הצד השני'.
בוקר אחד באו ואספו את כל הבחורים ואמרו שלוקחים אותם לאיזה מקום. בנציון ניסה להתחמק כדי לנסות לעשות משהו. הם ראו אותו וירו אחריו, אבל לא פגעו בו. אז החלטנו שמוכרח להיות לי ילד.
כשהייתי בהריון זה היה סוד כמוס וקדוש. איש לא ידע. עבדתי בכל מקום 18 שעות ביום, כמו שעבדו אז, והייתי מאושרת. חשבתי שאני היחידה בעולם שיש לה הרגשות כאלה.

(חיה)

בנציון וחיה ישראלי עם בתם הבכורה עמליה בת השנתיים. רשומה זו היא חלק מפרויקט רשת ארכיוני ישראל (רא"י) וזמינה במסגרת שיתוף פעולה בין יד יצחק בן צבי, משרד ירושלים ומורשת והספרייה הלאומית של ישראל.

1919: חיה משתתפת בקורס כוורנים ראשון במקוה ישראל

מסר לך בוודאי שאול על האפשרות להשיג כאן באמצעות משפחתי כ-45 לירות ארץ ישראליות בשביל המכוורת בכדי לשלם בעוד 8-9 חודשים בריבית רגילה. מחשבתי להקים בכסף זה את המחסן וקניית נחילים לכוורות שישנן, והתשלום עם הכנסת הדבש לתנובה.

(חיה כותבת לבנציון, 1931)

תמונה קבוצתית של משתתפי קורס כוורנים (דבוראים) ובהם חיה ישראלי, מקווה ישראל, 1919. רשומה זו היא חלק מפרויקט רשת ארכיוני ישראל (רא"י) וזמינה במסגרת שיתוף פעולה בין יד יצחק בן צבי, משרד ירושלים ומורשת והספרייה הלאומית של ישראל.

1931-1933: לאחר מות רחל המשוררת, שהייתה מיוחדת עם הזוג, קורא בנציון לשתול בכנרת גן לזכרה

ההצעה שהתקבלה היתה כי במשך שנתיים נביא חוטרי תמרים מהמינים והמשובחים שבמצרים, בארם נהריים ובשאר הארצות העיקריות המגדלות אותם, ונטע אותם בגן ובמשתלה. מהשתילים אשר יקבלו וישתרו בגן יישלחו חוטרים מושרשים לנקודות ישוב שונות, על מנת שגם אלו יעיברו במשך הזמן חוטרים מושרשים לנקודות ישוב חדשות, במחזור קבוע, מנקודה לנקודה, עד אשר יתפשטו 'דקלי רחל' על פני כל הנקודות החקלאיות ויסיפו משלהן לארץ ולנופה, שהיא כה אהבה.

(בנציון)

חיה ישראלי ליד חוטר דקל במשתלת התמרים "גן רחל", קבוצת כנרת, 1934. רשומה זו היא חלק מפרויקט רשת ארכיוני ישראל (רא"י) וזמינה במסגרת שיתוף פעולה בין יד יצחק בן צבי, משרד ירושלים ומורשת והספרייה הלאומית של ישראל

1933-1938: המסעות של בנציון לעירק, פרס ומצרים כדי להשיג חוטרים ולהביאם ארצה

נעים לבשרך, כי בפעולה אשר גם בה כמובן עזרתנו, החיאת התמר בארץ להצלחתה הכלכלית ושינוי נופה, אני עושה פה עם חברי ביערות תמרים שבקרבת המפרץ הפרסי ולמרות המכשולים אשר אנו נפתלים בהם, אני מקווה לשוב בימים הקרובים עם אלפי עצי תמר, כובשי שממה!

(בנציון, 1936)

בנציון ישראלי רוכב על גמל במטע תמרים בעירק, 1933. רשומה זו היא חלק מפרויקט רשת ארכיוני ישראל (רא"י) וזמינה במסגרת שיתוף פעולה בין ארכיון קיבוץ כנרת, משרד ירושלים ומורשת והספרייה הלאומית של ישראל.

1941-1945 בנציון בשירות הצבא הבריטי

ילדים יקרים,

עם השחר הבא אנו מפליגים. אם גם לא ישר לחזית, הנה בכל זאת מפליגים מן הארץ למלחמה עם הרשע. זאת התמורה הגדולה בחיי היהודים ואות לתקומתם. אני חש כי הנני נשאר כאן בתוכם והנני לוקח איתי בלבי אתכם, את כנרת ואת הארץ כולה ואשאב מכם אומץ בפעולות המלחמה ובפגישות עם יהודים.

אתכם, תמיד אתכם, בכל אשר אהיה

אבא וסבא בנציון

(בנציון למשפחתו, 1943)

בנציון ישראלי (מימין) אשתו חיה ובנו אהרון (משמאל) בקבוצת כנרת בעת חופשה מהשירות הצבאי, 1941. רשומה זו היא חלק מפרויקט רשת ארכיוני ישראל (רא"י) וזמינה במסגרת שיתוף פעולה בין יד יצחק בן צבי, משרד ירושלים ומורשת והספרייה הלאומית של ישראל

בנציון ישראלי במדים. נדב מן, ביתמונה. מאוסף פייקלה. האוסף הלאומי לתצלומים על שם משפחת פריצקר, הספרייה הלאומית

1954 בנציון נהרג באסון המטוס במעגן. בן 67 במותו

עז כבזלת הזאת שבבקעת הירדן, סלע מסלעי הגליל. קליפתו רכה, פריכה כמעט, ותוכו – חזק מצור, ובחובו אש יוקדת, אש תמיד.

ראשי הדקלים אשר שבו לפאר את נופנו מספרים פועלו, ולו יד בכל המעשה הגדול שנעשה בארץ לאורך שני דורות כמעט, אך בחיר מעשיו וכלילם – הוא עצמו.

נעקר הסלע. פתאום שונה כה נוף כנרת, כנרת בלא מעוז בנציון. ולקול נפילתו עונה הד הרים: איכה כה? אחכה כה?

(החבר דוד זכאי נפרד מבנציון, 1954)

בנציון ישראלי בגיד תמרים. נדב מן, ביתמונה. מאוסף בנציון ישראלי. מקור האוסף: אהרון ישראלי. האוסף הלאומי לתצלומים על שם משפחת פריצקר, הספרייה הלאומית

1963: חיה זוכה בתואר "אם השנה" בישראל

אני מודה מאוד על שימת הלב והכבוד שהנחלתם לי בהכניסן אותי ברשימה נכבדת זו של אמהות בישראל. אני יודעת כי לא בשל עצמי בא לי זה, כי אם בשל הדרך הלכתי בה, ודרך זו לא הלכתי לבדי. היא דרך היחד, אנו נעזרים איש ברעהו.

(חיה)

ילדי קבוצת כנרת עם המטפלת חיה ישראל, 1927. רשומה זו היא חלק מפרויקט רשת ארכיוני ישראל (רא"י) וזמינה במסגרת שיתוף פעולה בין יד יצחק בן צבי, משרד ירושלים ומורשת והספרייה הלאומית של ישראל

חיה ובנציון עם ילדיהם למעט יעקב אשר נולד בשנה זו, 1926. נדב מן, ביתמונה. מאוסף בנציון ישראלי. מקור האוסף: אהרון ישראלי. האוסף הלאומי לתצלומים על שם משפחת פריצקר, הספרייה הלאומית

1979: חיה ישראלי הולכת לעולמה בגיל 88

אמא,

לדבורה דמית – בעמלך, בשקדנותך ובחריצותך, וכמלכת הדבורים הוצאת נחילים: 5 בנים, 20 נכדים ו-19 נינים, שילכו וירבו.

את נאספת אל אבא לאחר 25 שנה. אם היה הוא 'אבי קבוצת כנרת' – את היית אמה... וכך תנוחו מנוחת עולמים זו לצד זה – מופת וסמל לדורות.

(הבן אהרוניק נפרד מאמו חיה)

חיה ישראלי עם בנה אהרוניק, 1921. נדב מן, ביתמונה. מאוסף בנציון ישראלי. מקור האוסף: אהרון ישראלי. האוסף הלאומי לתצלומים על שם משפחת פריצקר, הספרייה הלאומית

לקריאה נוספת:

על שפת אגם סואן / בנציון וחיה ישראלי, העורכים – מוקי צור, אהרן ישראלי

עוד בנושא:

"היו שומרים שוטרים, כלאו נא אותי". שירו של השיכור מואדי סאליב <

זמר אהבה לסשה <

בוגד או מושיע? כשיוסף בן מתתיהו הפך ליוספוס פלביוס <

חיה ישראלי ז"ל : ליום השלושים י' כסלו תש"ם 9.11.1979 / (ערך יוסף מרגלית)

תגיות

ראש השנה

היסטוריה ישראלית

תגובות על כתבה זו

טוען כתבות נוספות